

DENGE VE DENETLEME VARSA, OHAL'İN SINIRI VAR

15 Temmuz akşamı Türkiye'de alışık olmadığımız bir darbe girişimi, alışık olmadığımız bir yöntemle son buldu. Son tahlilde, sivil yönetimin antidemokratik yöntemlerle alaşağı edilmesine itiraz edenler sokaklara döküldü, bundan böyle ülkede bu tür bir girişime kimsenin tahammülü olmadığını ortaya koydu.

15 Temmuz gecesi yaşananlar, farklılıklarımızla bir arada yaşamamızı sağlayacak demokratik bir ortamın tesisi için önemli bir fırsattır. Darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hal ve peş peşe çıkarılan kanun hükmünde kararname hukukun üstünlüğü ilkesini şiar edinmesi, işte bu fırsatın değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Denge ve Denetleme Ağı olarak ilk günden beri, bir yandan ruhunu ve gücünü denge ve denetleme sisteminden alan yeni bir anayasayı savunduk, bir yandan da, bu sistemin içindeki her bir erkin işlevini yerine getirebilmesi için gerekli olan kurumsal reformların savunuculuğunu yaptık.

15 Temmuz darbe girişimi ve süregelen olağanüstü hal (OHAL) süreci bir kez daha ortaya koymaktadır ki, savunduğumuz denge ve denetleme sisteminin yokluğu ve kurumsal reformların gerçekleştirilmemesi demokrasimizi kırılgan bir noktada bırakmaya devam edecektir.

İnanıyoruz ki, denge ve denetleme sistemi demokrasimize yerleştiğinde,

darbe girişimleri mümkün olmayacak; yürütme, olağanüstü hal dönemlerinde de hukukun sınırları içinde kalacaktır.

Bu çerçevede, iki ana noktaya dikkat çekmeyi önemli buluyoruz:

- Toplumsal düzeni bozacak nitelikte durum ve olaylarla baş edebilmek için olağanüstü bir yönetim usûlü olan OHAL, hiçbir şekilde hukuksuzluk anlamına gelmemektedir. Ülkemizde OHAL'in sınırları, Anayasa ve OHAL Kanunu ile çizilmektedir. Kanun hükmüne kararname başta olmak üzere, yürütmenin her türlü tasarruf ve işleminin bu çerçevede kalması gereklidir. Son dönemde demokrasi güvenlik ekseninde ele alınmakta olup, hem demokrasi hem de güvenliğin ana çerçevesi, hukuk devleti ilkeleri, hukukun üstünlüğü ve temel hak ve özgürlükler olmalıdır. Yani demokratik rejimler, tehlikeler karşısında sadece güvenlik tedbirleri almamalı; demokratik süreçleri koruyacak, güçlendirecek mekanizmaları da işler hale getirmelidir. İstikrarın ve sağlıklı bir toplum düzeninin garantisi budur.
- Denge ve denetleme sisteminde her bir erkin kendi yetki ve görevleri tanımlamıştır ve bu erklerin birbirlerini denetleme araçları mevcuttur. Bundan yoksun olan demokrasiler, gücün tek elde toplanması söz konusu olacağı için kırılgandır. Bu gü-

cün dengelenmesinde, yasama ve yargıya önemli rol düşmektedir. Olağan hukuk usullerinin dışındaki dönemler olan OHAL dönemlerinde, hukuk devleti sınırlarının içinde kalınmasının garantisi, parlamenter denetim ve yargı denetimidir: Parlatonun yürütmeyi etkin biçimde denetleyecek mekanizmalara sahip olması ve yargı bağımsızlığının tesis edilmiş olması gereklidir. OHAL'in hukuk devleti sınırlarında kalması ile temel hak ve özgürlüklerin korunması, ancak yargı ve yasama alanında önerdiğimiz reformların gerçekleşmesiyle mümkündür. Bu düşünceyle, Denge ve Denetleme Ağı olarak, kurumsal reformların mutlaka uygulamaya konması gerektiğini vurguluyoruz.

Türkiye'deki hukuki çerçeveden bakımından bir OHAL değerlendirmesi ve öneriler

15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişiminin savuşturulmasının ardından, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, 21 Temmuz 2016 tarihinde OHAL ilan etti. Tüm ülke için üç aylık süre ile ilan edilen OHAL, Ekim ayında, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 20 Ocak 2017 tarihine kadar uzatıldı. Okuduğunuz bu metnin hazırlandığı tarihe kadar, 667 Sayılı 10 KHK çıkarıldı; 667, 668, 669 ve 671 sayılı KHK'lar ise Meclisten geçerek kanunlaştı.

VENEDİK KOMİSYONU OHAL KARARLARI

Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin uzmanlardan müteşekkil bir danışma organı olan Venedik Komisyonu, üye ülkelerin olağanüstü hal uygulamaları üzerine incelemeler yapmakta, raporlar yayınlamaktadır. Bu raporlara temel olan kararlara göre: OHAL kanunları ölçülü, konusuyla ilgili, süresi ve coğrafi yeri itibarıyla sınırlı olmalıdır; yargı ve parlamento denetimine açık ve bağlı kalmalıdır; OHAL düzenlemeleri, Anayasanın bütünü göz önüne alınarak yorumlanmalıdır, hukuk devleti ilkesi OHAL'de de yürürlükte ve etkin olmalıdır.

Komisyon, 15 Mart 2016 tarihinde bir rapor yayınlarken Fransa'da devam eden OHAL uygulamasını değerlendirmiştir. Raporla yasama ve yargı denetiminin sağlanmasına vurgu yapılmış, adil bir yargılama süreci olmadan yapılacak vatandaşlıktan çıkarma işlemlerinin ölçülülük ilkesine aykırı olduğu vurgulanmıştır.

Ülkemizde, olağanüstü halin hukuki çerçevesi 1982 Anayasası ile belirlenmiştir. Devletin olağan hukuki çerçeveden çıkması anlamına gelen olağanüstü hal, yine Anayasamızdaki çerçeve değerlendirildiğinde, her ne sebeple olursa olsun hukuksuzluk anlamına gelmemektedir. **Denge ve Denetleme Ağı olarak, süregiden olağanüstü hal yönetiminin hukuk devleti sınırları içinde kalmasının, toplumsal barış ve demokrasimizin güçlenmesi açısından büyük bir önem taşıdığı görüşündeyiz.**

Olağanüstü hal nedir?

Olağanüstü hal rejimleri birçok demokratik ülke tarafından sıkça başvurulan bir yönetim usulu olmasa da, devletin ve toplumun varlığını ortadan kaldırma ihtimali olan iç savaş, ayaklanma, doğal afet ya da salgın hastalık gibi durumların ortaya çıkması halinde, yetkili kurumlar, ülkelerin yasalarına uygun bir biçimde olağan hukuk çerçevesi dışına çıkabilmektedir. *"Belli sebeplerle ilan olunan, geçici olarak temel hak ve hürriyetlerin kısmen veya tamamen durdurulmasını veya vatandaşlar için para, mal ve çalışma yükümlülüklerinin getirilmesine imkan veren bir olağanüstü yönetim usulü"* olarak tanımlayabileceğimiz olağanüstü hal, yönetimlere, normal yönetim usulleriyle yapamayacakları birçok tasarrufta bulunma imkanı vermektedir. Bu noktada, OHAL süresince nelerin yapılabileceği kadar nelerin yapılamayacağı belirlenmesi de elzemdir. **Nihayetinde, OHAL dönemleri hukuksuzluk**

olarak nitelendirilemeyeceği gibi, bu dönemlerde hukuk çerçevesinde kalınması, yani yürütmenin tüm tasarruf ve işlemlerinde Anayasanın ve yasaların ilgili maddelerine bağlı kalması, tüm bu tasarruf ve işlemlerin yargı ve parlamento denetimine açık olması gereklidir.

OHAL'in yasal çerçevesi

Ülkemizde OHAL yönetiminin usulü, 1982 Anayasasının 119 ve 122. maddeleri² arasında düzenlenmiştir. OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin hangi çerçevede kısıtlanabileceği ise, Anayasanın 15. maddesinde yer almaktadır. 2935 sayılı OHAL Kanunu, OHAL dönemlerinde Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan KHK'ler, idarenin aldığı kararlar ve idari işlemler OHAL rejiminin hukuki çerçevesini tamamlar.³ OHAL sürecinin yukarıdaki mevzuat kapsamında değerlendirilmesi, hukuk devletinin en önemli unsurlarından biri olan devletin hukuk kuralları ile bağlı olması açısından gereklidir. Bu açıdan bir değerlendirme yapıldığında aşağıdaki noktalar ortaya çıkmaktadır:

Anayasanın 15. maddesine göre, olağanüstü hal dönemlerinde temel hak ve özgürlüklerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Ancak Anayasa bunun için aşağıdaki şartlara uyulmasını da kurala bağlamıştır:

² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf

³ Gönenç, L. "Acele" Olağanüstü Hal", Birikim Dergisi, 330 (Ekim 2016), s.34.

¹ Gözler, K. (2013) Türk Anayasa Hukukuna Giriş, s. 281 Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları

1. Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerden biri mevcut olmalıdır.
2. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemelidir.
3. Ölçülülük ilkesine uyulmalıdır.
4. 15. maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve ilkelerden oluşan çekirdek alana dokunulmamalıdır. Bu son madde, hukuk devletinin temel hak ve özgürlüklerin korunması ilkesinin, Anayasada OHAL rejimi için belirlediği çerçevedir.

Son OHAL rejimi anayasanın yukarıdaki kurallarına göre değerlendirildiğinde aşağıdaki noktalar öne çıkmaktadır:

- Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 15. maddesi, savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike durumunda sözleşmeye taraf olan devletlerin uluslararası hukuka aykırı olmamak koşuluyla sözleşmede öngörülen yükümlülüklere aykırı davranabileceğini söyler. Yine AİHS'ne göre, olağanüstü hal dönemlerinde ihlal edilemeyecek çekirdek haklar vardır.⁴ Bunlardan biri "suç ve cezaların kanuniliği"dir. Yani bir suç ve ceza ancak kanunlarla düzenlenebilir; suç ve cezada kanunlar geriye yürümez. Bu çerçevede, kamu görevlilerinin OHAL sürecinde gerekçesiz biçimde savunma hakları ellerinden alınarak, herhangi bir

HUKUK DEVLETİNİN İLKELERİ

- Devletin hukuk kuralları ile bağlı olması
- Temel hak ve özgürlüklerin korunması, güvence altında olması
- İdarenin yargısal denetiminin olması
- Kuvvetler ayrılığının yasada garanti altına alınması ve uygulanması
- Yargı bağımsızlığı ve hakim teminatının sağlanması

yargı süreci olmaksızın KHK'ler aracılığıyla görevlerinden edilmeleri bu ilkeye ters düşmektedir.

- Yine tedbir kapsamında gerçekleştirilen bir takım düzenlemelerin sadece bu kapsamda kalmayıp, kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin özünü zedeleyecek tasarruflara dönüştüğü görülmektedir. 676 sayılı KHK ile yapılan düzenlemede gözaltındakilerin beş gün süreyle avukatlarıyla görüştürülmemeleri, avukatlarıyla yapacakları görüşmelerin kayıt altına alınması, gözaltı sürelerinin 30 güne kadar uzatılması temel hak ve özgürlüklerin özünü zedeleyecek tedbirlerdir.

- KHK'lerle yapılan düzenlemelerin ölçülülük ilkesinin sınırlarını zorladığı da görülmektedir. Kamu görevlerinden alınan kişilerin kamu hizmetinden ömür boyunca yasaklanması, sicillerine işlenen terör kaydı nedeniyle aile ve yakınlarının dahi istihdam ve sosyal hayatta engellerle karşılaşacak olmaları, yani OHAL sona erdikten sonra da etkisini sürdürecektir bir tür "sivil ölüm"e dönüşme tehlikesi taşıyan tedbirlerin Anayasaya aykırılığı iddia edilebilir.

Yasanın 121. maddesi, OHAL döneminde çıkarılan KHK'lerin olağanüstü halin gerekli kıldığı konularla kısıtlı kalmasını kurala bağlamıştır. Ancak, 676 sayılı KHK'de, rektör seçimlerinin kaldırılarak, Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) belirleyeceği üç isim üzerinden Cumhurbaşkanının atama yapması düzenlenmiş; KHK'lerin OHAL'in gerekli kıldığı konularla kısıtlı kalması kuralı ihlal edilmiştir. Benzer bir biçimde, 669 sayılı KHK ile kurulan Milli Savunma Üniversitesi de buna bir örnek olarak verilebilir.

Denge ve Denetleme Ağı olarak, darbe girişiminin ardından tedbir alınmanın önemli olduğunu düşünmekle birlikte, OHAL döneminde işletilen tedbirler ve çıkarılan KHK'lerin anayasaya uygunluğunun gözetilmesini denge ve denetleme sisteminin en önemli unsurlarından hukukun üstünlüğü ilkesi çerçevesinde elzem görüyoruz.

Hukuk devleti ekseninde OHAL değerlendirmesi

OHAL rejimleri, yönetimlere normal yönetim usulleriyle yapamayacakları birçok tasarrufta bulunma imkanı vermekle birlikte, OHAL süresince nelerin yapılabileceği kadar nelerin yapılamayacağı da belirlenmesi

⁴ AİHS'ye göre meşru savaş fiilleri sonucunda olan ölüm hali dışında Madde 2 (yaşam hakkı), Madde 3 (işkençe yasağı) ve Madde 7'ye (kanunsuz ceza olma) aykırı tedbirler alınamaz.

OHAL'in yönetim usulu açısından değerlendirmesini yapmak için ise, yürütme tarafından çıkarılan KHK'ler göz önüne alınmalıdır. Ana-

elzemdir. Nihayetinde, OHAL dönemleri hukuksuzluk olarak nitelendirilemeyeceği gibi, bu dönemlerde hukuk çerçevesinde kalınması hukuk devleti ilkesi⁵ açısından önemlidir. Nitekim Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu da, Fransa'da ilan edilen OHAL kapsamında yaptığı değerlendirmede, olağanüstü hal rejimlerinde hukuk devleti çerçevesinde kalınmasının önemini bir kez daha vurgulamıştır.

Yargının idareyi denetlemesi, sınırsız güce sahip olan devletin karşısında bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasının en önemli teminatlarından biridir. OHAL sürecinde ilk çıkartılan 667 sayılı KHK ve ardından çıkan 668 sayılı KHK ile, kanun hükmünde kararnamelerde belirtilen görevleri yerine getiren kişilerin hukuki, idari, mali ve cezai sorumlulukları kaldırılmıştır. İdare hukukunda, idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu ve bu zararlar da kamu görevlisinin kusuru olması halinde, kendisine rücu edilerek zararın kendisinden tahsil edileceği kuralı bulunmaktadır. Bu kurala rağmen, OHAL döneminde alınan kararların hızlı bir biçimde uygulanması için, kararları uygulayan kamu görevlilerinin sorumluluğu kaldırılmıştır.

OHAL döneminde yapılan tüm işten çıkarmalar KHK'lerde yayınlanan isim listeleri ile yapılması, işten çıkarılanların OHAL sonrasında idare mahkeme-

lerinde dava açamamaları sonucunu doğurmuştur. Halbuki 12 Eylül darbesi döneminde, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun "görevinden çıkarılan kamu personeli bir daha kamu görevinde çalışamaz" hükmü, Danıştay'ın 1989 yılında verdiği bir kararla bozulmuş; çalışmama süresi, sıkıyönetim süresi ile kısıtlandırılmıştır. Ancak bu dönemin OHAL'inde yapılan işten çıkarmalar KHK'ler ile gerçekleştirildiğinden, görevlerinden edilen kamu personelinin başvurabileceği tek yargı yolu, bireysel başvuru hakkı ile Anayasa Mahkemesi olmuştur.⁶

OHAL dönemlerinde idare üzerindeki en önemli denetim mekanizmalarından biri olan **parlamente denetim mekanizması** ne yazık ki işlememektedir. 1982 Anayasası, Meclis tarafından görüşülmeyen KHK'lere ne olacağı ile ilgili olarak boş bir alan bırakmaktadır. Nitekim 12 Eylül döneminde çıkarılan KHK'lerin yalnızca yüzde 10'a yakınının Meclis tarafından görüşüldüğü ve kanunlaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Denge ve Denetleme Ağı olarak hem Anayasada var olan bu boşluğun giderilmesi gerektiğini vurguluyor hem de parlamente denetiminin layıkıyla uygulanması için Meclisin halihazırda sorunlu olan denetim kapasitesini artıracak süreçlerin kurgulanması ve mekanizmaların kurala bağlanmasını talep ediyoruz.

Parlamente denetim mekanizmalarına ilişkin önerilerimizi, <http://www.birarada.org/tr/22660/Anayasa-Reformu-Araciligi-ile-Turkiyede-Denge-ve-Denetleme-Sisteminin-Guclendirilmesi-Raporu>

sa-Reformu-Araciligi-ile-Turkiyede-Denge-ve-Denetleme-Sisteminin-Guclendirilmesi-Raporu adresi üzerinden tekrar kamuoyunun bilgisine sunuyoruz.

Kuvvetler ayrılığı ilkesi tüm demokrasilerin hukuk çerçevesinde kalması ve temel hak ve özgürlüklerin uygulanabilmesinin garantilerinden biridir. OHAL sürecinde de, Anayasal bir ilke olan kuvvetler ayrılığı doğrultusunda tasarruflarda bulunmak hukuk devletin gereğidir. Bu gerçekliğe rağmen, OHAL KHK'leri ile hükme bağlanan bazı kararlar kuvvetler ayrılığı ilkesinin açık bir ihlalidir. Örneğin, bir bireyin suç işleyip işlemediği ve alacağı ceza ancak yargı kararı ile belirlenebilecekken, kamu görevlilerinin herhangi bir yargılama süreci olmadan OHAL KHK'leri ile görevden alınmaları, idarenin, yargının yerini almasına yol açmıştır.

Nihai olarak, yukarıda da belirtildiği gibi, OHAL dönemlerinde idarenin denetlenmesinde en önemli erk olan **yargının bağımsızlığının sağlanması**, OHAL sonrasında başlayacak yargılama süreçlerinin adil biçimde gerçekleşmesi açısından kritik öneme sahiptir. Denge ve Denetleme Ağı olarak, farklı zamanlarda yaptığımız çalışmalarda yargının bağımsız olduğu kadar bağımsız görünmesinin de gerekli olduğunu vurgulamış⁷ ve bunu sağlayacak reformların gerçekleştirilmesi gereğinin altını çizmiştik. Bu reformların siyasi ve toplumsal mutabakat sağlanarak hayata geçirilmesi önem taşımaktadır.

⁵ Anayasa Mahkemesi 12 Kasım 1991 tarih ve K.1991/43 sayılı kararına göre hukuk devleti, "yönetilenlere en güçlü, en etkin ve en kapsamlı biçimde hukuksal güvencenin sağlanması, tüm devlet organlarının eylem ve işlemlerinin hukuka uygun olması"dır.

⁶ Bu metnin hazırlandığı tarihte Danıştay 5.

⁷ Dairesi KHK'lerle işten çıkartılan kamu görevlilerinin idare mahkemelerine başvurabileceklerine hükmetmiştir.

⁷ <http://www.birarada.org/tr/22660/Anayasa-Reformu-Araciligi-ile-Turkiyede-Denge-ve-Denetleme-Sisteminin-Guclendirilmesi-Raporu>

GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

- OHAL döneminde yapılan tüm tasarruf ve işlemler, hukuk devleti ilkesi kapsamında kalmalıdır. Bugüne kadar yayınlanan KHK'lerde bu ilkenin gözetilmediği, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin OHAL'in Anayasada çizilen çerçevesinin ötesinde kısıtlandığı ortadadır. Tutukluların avukatlarıyla yaptıkları görüşmelerin kayda alınması, gözaltı süresinin 30 güne çıkarılmış olması açık bir biçimde AİHS'ne, Anayasaya ve yasalara aykırıdır.
- Anayasa OHAL süresince Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerine uymakla yükümlüdür. AİHS'nin 6. maddesi herkesin adil yargılanma hakkı olduğunu söyler. Yani herkes suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmalı, kanunlar herkese aynı şekilde uygulanmalıdır.
- OHAL dönemlerinde yürütmenin tasarruf, işlem ve yasal düzenlemelerinin denetiminin sağlanması şarttır. Bu durumda parlamenter denetim büyük bir önem kazanmaktadır. Var olan durumda Meclis, ne yazık ki denetim işlevini tam anlamıyla yerine getirememektedir. Hükümet, denetim mekanizmalarından olan yazılı ve sözlü soru önergelerine olağan dönemlerde de yanıt vermemektedir. OHAL dönemlerinde denetimin sağlanması için var olan mekanizmaların yanı sıra, komisyonlarda kamu idaresinden yetkililerin ve hükümet temsilcilerinin sorulara yanıt verecekleri oturumların düzenlenmesi yerinde olacaktır. TBMM'deki siyasi partilerin katılımıyla KHK'lerin değerlendirileceği bir komisyon kurulması kararı alınmış, ancak komisyon tam anlamıyla çalışmaya başlamamıştır. Bu komisyonun gerçek bir denetim yapacak yetkilere sahip olması önemlidir. Parlamenter denetimin ordu, kolluk ve istihbarat alanlarında güçlendirilmesi de önemli bir gereksinimdir.
- KHK'lerin Meclis tarafından görüşülmemesi durumunda ne olacağına ilişkin bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun yasal bir düzenleme ile giderilmesi şarttır.
- Yargının idareyi denetlemesi OHAL dönemlerinde kritik önem kazanmaktadır. Bu durumda yargıda, başta idare olmak üzere diğer tüm dış etkilerden bağımsız karar alacak şekilde yapısal değişikliklerden geçmesi, ama en önemlisi zihinsel dönüşümün sağlanması şarttır.
- Denge ve denetleme sisteminin en önemli unsurlarından olan medyanın OHAL döneminde bağımsızlığının garanti altında olması, gazetecilerin özgür bir biçimde görevlerini yerine getirebilmelerini sağlayacak koşulların tesis edilmesi önemlidir.
- Olağanüstü bir yönetim usulü olan OHAL'in geçici, sınırlı ve denetlenebilir bir süreç olması gereklidir. Bu süreçte çoğulculuk ilkesi gözetilmeli, farklı görüşleri yasalar çerçevesinde ifade edebilme özgürlüğü esas olmalıdır. İfade özgürlüğü hem anayasamız hem de OHAL döneminde de geçerliliğini koruyan uluslararası sözleşmeler tarafından güvence altına alınmış bir haktır.
- OHAL süreci Ağ olarak gerçekleştirilmesini savunduğumuz reformların ne kadar önemli ve elzem olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Bu süreçte siyasi ve toplumsal mutabakat sağlanarak reformların gerçekleştirilmesini sağlayacak özgürlükçü ortamın sağlanması gereklidir.

**DENGEVE
DENETLEME
AĞI**
BIRARADA.ORG

**Demokrasi
BAROMETRESİ**

POLİTİKA BELGESİ NO: 23

11 KASIM 2016

POLİTİKA BELGESİNİ İMZALAYAN AĞ ÜYELERİ

Abhaz Dernekleri Federasyonu; Adana Balkan Türkleri Yardımlaşma ve Kültür Derneği; ADO / Alevi Düşünce Ocağı Derneği; AEGEE-Ankara / Avrupa Öğrencileri Forumu; AGE / Acemi Gönüllüler Erzurum; AKAFED / Anadolu Kadınları Açılım Federasyonu; AKAY-DER / Adıyaman Kadın Yaşam Derneği; AKDAM / Adana Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevi Derneği; Akdeniz Göç-Der / Akdenize Göç Edenler Bilim Kültür Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; AKKAV / Anadolu Kültür Koruma ve Araştırma Vakfı; Aktif Toplum Alternatif Gelecek Derneği; Alternatif Düşünce Kuruluşu; Anadolu Arap Birliği Hareketi Derneği; Anadolu Birliği Derneği; Anadolu Kadın Derneği / Anadolu Kadın Eğitim, Kültür, Sanat ve Dayanışma Derneği; ANGİKAD / Girişimci İş Kadınları ve Destekleme Derneği; Aninhakder / Anadolu İnsan hakları Girişimi Derneği; ANKAFOR / Ankara Forumu Derneği; Asuri Süryani Derneği; Atakum İşitme Engelliler Spor Kulübü; AVF / Alevi Vakıfları Federasyonu; Avrupa ve Gençlik Çalışmaları Kulübü; Baran Tursun Vakfı; Barışa Bak Derneği; Başak Kültür ve Sanat Vakfı; Batman Kişisel Gelişim Derneği; Batman Sosyal Girişimciler Derneği; Batman Zihinsel Engellileri Eğitim ve Koruma Derneği; Bedensel Özürlüler Derneği; BİKTUDER / Bilgi Kültür ve Turizmi Geliştirme Destekleme Derneği; Buldan Eğitim ve Dayanışma Vakfı; Bursa Felsefe Kulübü; Bursa Plastik Sanatlar Derneği; ÇAÇAV / Çocuk Alanında Çalışan Avukatlar Ağı; ÇASEK / Çanakkale Sosyo Ekonomik ve Güçbirliği Derneği; CEİD / Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği; CEM VAKFI Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Vakfı Yenibosna merkez subesi; ÇEVGÖN / Diyarbakır Çevre Gönüllüleri Derneği; Ceyhan Gazeteciler Derneği; ÇİAT / Çocuklar için Adalet Takipçileri; Çift Kanatlı Gençlik Derneği; CİSST / Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği; Civil Talks / Sivil Diyalog; ÇOVAK / Çocukları, Kadınları ve Aileleri Koruma Derneği; ÇÖYDER / Çağdaş Özürlüler Yaşam Derneği; CUKAD / Cumaovası Kadın Derneği; ÇYDD / Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği; Demokrasi Denetçileri Derneği; Demokrasi Katılım Derneği; Denizli Koruyucu Aile Derneği; DE-VA / Demokraside Birlik Vakfı; DİKAD / Diyarbakır İş Kadınları Derneği; DİTAM / Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi; Diyarbakır Barosu; DİYARBAKIR KAGİK / TOBB Kadın Girişimciler Kurulu; Diyarbakır Tabip Odası; Diyarbakır Ticaret Odası; DOD / Denizli Otizm Derneği; Doğal Yaşam Derneği; Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Dernekleri Federasyonu; DOĞÜNKAD / Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği; DOHAYDER / Doğayı ve Hayvanları Koruma, Yaşatma ve Dayanışma Derneği; Dünya Ehl-i Beyt Vakfı; Düşünce Suçuna Karşı Girişim; Edirne Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği; EDROM / Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; E-Gençlik Derneği; Eğitim Geliştirme ve Küresel Ayrımcılıkla Mücadele Derneği; EKAGEMDER / Edirne Kadın Gelişim Merkezleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; EKAMEDER / Edirne Kadın Danışma Merkezi Derneği; EKOGENÇ / Gençlik ve Ekoloji Derneği; Ekolojik Anayasa Girişimi; ELVAN-DER / Elvan ve Çevresini Kalkındırma Derneği; Engelli İnsan Hakları Derneği; Engelli Kadın Derneği; ENKADER / Bursa Engelli Kadınlar Derneği; Erdemli Yurttaş Hareketi Derneği; ERG / Eğitim Reformu Girişimi; Erzurum Çağlayan Bilim Kültür ve Sanat Derneği; Erzurum Gazeteciler Cemiyeti; ESHİD / Eşit Haklar için İzleme Derneği; ESYD / Engelsiz Yaşam Derneği; EUROSOLAR Türkiye / Avrupa Yenilenebilir Enerji Birliği Türkiye Bölümü; Ev Hanımları Dayanışma ve Kalkındırma Derneği; EVÇAD / Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Ve Sosyal Haklar Derneği; Ev-Eksenli Çalışan Kadınlar Çalışma Grubu; GEGED / Gençlik ve Değişim Derneği; Genç Avrupalılar Derneği; Genç Girişim ve Yönetişim Derneği; Genç Hayat Vakfı; Genç Turizmciiler Derneği; Genç Yaşamın Sesleri Derneği; Gençlik Hakları Derneği; GİD / Gençlik İnişiyatif Derneği; GKD / Günebakan Kadın Derneği; Grup Genç Kahramanlar; GSM / Gençlik Servisleri Merkezi; Güç Birliği; Gündem Çocuk / Gündem Çocuk Derneği; Habitat Derneği; Hak-İş / Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu; HAYAD / Hatay Yardımlaşma Derneği; Hayat Engelliler Spor Kulübü Derneği; Hayvan Haklarını Koruma ve Geliştirme Derneği; Hayvanların Yaşam Haklarını Koruma Derneği; HDD - STL / Hayata Destek Derneği; Hebun LGBT Derneği; Hijyen Konseyi; Hrant Dink Vakfı; Hürriyet, Hukuk, Hoşgörü (3H) Hareketi Derneği; ICC / Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği; İDD / İnsani Değerler Derneği; İGETEV / İnsan Gelişimi ve Toplumsal Eğitim Vakfı; İHAD / İnsan Hakları Araştırmaları Derneği; İHD / İnsan Hakları Derneği; İHGAD / İnsan Hakları ve Göç Araştırma Derneği; İHGD / İnsan Hakları Gündemi Derneği; İKGV / İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı; İletişimciler Derneği; İnandı Gazetesi – Adıyaman; İnsani Değerleri Yüceltme Derneği; İPM / İstanbul Politikalar Merkezi; İRİS Eşitlik Gözlem Grubu; Isparta Genç Yönetişim ve Kalkınma Derneği; İstanbul Genç Adımlar Derneği; İstanbul Hepimizin Girişimi; İstanbul Poyraz Lions Kampüs Kulübü; İzmir ÇEKEV / İzmir Çiğli Kadın Emeğini Değerlendirme Dayanışma ve Kültür Evi Derneği; İzmit Yerel Gündem-21 Proje üretim ve çevre geliştirme kooperatifi; İZ-ROM-DER / İzmir Romanlar Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği; KAÇOD / Kadın ve Çocuk Hakları Derneği; KA-DER / Kadın Adayları Destekleme Derneği; Kadın Çalışmaları Derneği; Kadın Dayanışma Vakfı; Kadın Partisi Girişimi; KADOS / Kadıköyü Bilim Kültür ve Sanat Dostları Derneği; Kahta TOGEMDER / Toplumsal

**DENGEVE
DENETLEME
AĞI**
BIRARADA.ORG

**Demokrasi
BAROMETRESİ**

POLİTİKA BELGESİ NO: 23

11 KASIM 2016

Gelişim yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; Kahta Gündem Gazetesi; Kalkınma Akademisi Derneği; Kanal 2000 TV; Kaos GL; Karadeniz Yeni Ufuklar Derneği; Karaman Yerel Radyo ve Televizyonlar İletişim Derneği; KARDOĞA / Karadeniz Doğa Koruma Federasyonu, KASDER / Türkiye Kas Hastalıkları Derneği; Kastamonu Engelliler Eğitim Kültür Gençlik Derneği; Katılımcı Gençlik Derneği; Kayseri Barosu; KÇDD / Kayseri Çevre Dostları Derneği; KDD / Batman Kadın Dayanışma Derneği; KEDV / Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı; Kent Karnesi; K-GEM / Kadın ve Genç Girişim Merkezi Derneği; KİGDER / Kadın İş Birliğini Geliştirme Derneği; Kırmızı Biber Derneği; Kırmızı Şemsiye / Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği; Kommagene Gazeteciler Cemiyeti; KOREV / Koruyucu Aile Evlat Edinme Derneği; KÜRDI-DER / Kürt Dili Araştırma ve Geliştirme Derneği; Küresel Çevre Derneği; Kürt-Der / Kürt Demokrasi Kültür ve Dayanışma Derneği; Kurtuluş Kiliseleri Derneği; KÜYEREL / Küresel ve Yerel Düşünce Derneği; LDH / Liberal Demokrasi Hareketi Derneği; LGBTİ Der / Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Cinsel Kimliği Kültürel Çalışmalar, Araştırma, Uygulama ve Dayanışma Derneği; Liberal Düşünce Topluluğu; LİSTAG / LGBTİ Aileleri İstanbul Grubu; MAG Vakfı / Mahalle Afet Gönüllüleri Vakfı; Manisa Otizm Gençlik ve Spor Kulübü Derneği; Mardin Süryani Birliği Derneği; Marmara Grubu Vakfı / Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı; Martı Derneği; Masiva Mülteci Destek Derneği; MDV / Milli Değerler Vakfı; Medeniyet ve Sehir Platformu; MEDKO / Medya Konseyi Derneği; Mezopotamya Barış Akademisi; Mihallemi Derneği / Sami Mihallemi Dinler Diller ve Medeniyetler Arası Diyalog Derneği; Niğde Çevre Eğitim ve Kültür Derneği; OGD / Ortak Gelecek için Diyalog Derneği; ÖNKAD / Kırıkkale Önce Kadın Derneği; Orçev / Ordu Doğal Çevreyi Koruma Derneği; ORKAGÜDER / Ordu Kadını Güçlendirme Derneği; Osmaniyem Radyo Televizyonu; Oy ve Ötesi; ÖZEV / Türkiye Özürlüler Eğitim ve Dayanışma Vakfı; Öz-Ge Der / Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği; Özgürlük Araştırmaları Derneği; Özürlüler Vakfı; P24 - Bağımsız Gazetecilik Platformu; Pembe Hayat / Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği; Pir Sultan Abdal Kültür Derneği; POLİTUS / Politik ve Toplumsal Çalışmalar Derneği; RADEV / Radyo Evi Derneği; Şahkulu Sultan Vakfı; Samsun 19 Mayıs Gazeteciler Cemiyeti; Samsun Çerkes Derneği; Sarıkaya Gençlik Derneği; SDP / Sivil Dayanışma Platformu; SDYP / Sivil Düşünce ve Yönetişim Platformu; SED / Samsun Eğitim Derneği; SE-KAD / Seyhan Kadın-Çocuk Dayanışma Eğitim ve Kültür Derneği; ŞEMİKAN / Şemikan Çalışma ve Dayanışma Birliği; SESA / Sosyal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Enstitüsü; Şeyh Yunus Emre Derneği / Yunus Emre Külliyesi Koruma Yaşama Eğitim Turizm Kültür ve Sanat Derneği; Şiddetsiz Toplum Derneği; SIFIRAY-DER / Sıfır Ayrımcılık Derneği; Siirt KGK / Siirt Kadın Girişimciler Kurulu; Şişli İşitme ve Konuşma Engelliler Derneği; Sivil Perspektif Enstitüsü; Siyasal Perspektif Enstitüsü; SODAD / Sosyal Demokrat Avukatlar Derneği; SOFA / Sosyal Farkındalık Derneği; SOGEP / Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi Derneği; Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği; SOYAD / Sosyal Yaşama ve Eğitime Katkı Derneği; SPK / Sosyal Politika Kolektifi; SPoD / Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği; SPÜ / Siyah Pembe Üçgen İzmir Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Araştırmaları ile Ayrımcılığına Karşı Dayanışma Derneği; STGM / Sivil Toplum Geliştirme Merkezi; ŞUKAD / Şanlıurfa Kadınları Kalkındırma ve Destekleme Derneği; SÜREÇ Araştırma Merkezi; TBF / Tüketici Birliği Federasyonu; TÇYÖV / Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı; TESEV / Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı; TGFED / Türkiye Gençlik Federasyonu; TİD / Tokat İletişim Derneği; TİDER / Toplumsal İlerleme Derneği; TİMEF / Tüm İletişim ve Medya Federasyonu; TKB / Türk Kadınlar Birliği; TOBB Kadın Girişimciler Kurulu Adıyaman Şubesi; TOG / Toplum Gönüllüleri Vakfı; TOGEN / Toplum Sağlığı Genombilim ve Kişiyi Özel Tıp Derneği; TOHAD / Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği; Toplumsal Afet Platformu; TSD / Türkiye Sakatlar Derneği; TTM / Tarlaşası Toplum Merkezi; TÜKD / Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği; Tüketici Hukuku Enstitüsü; TÜRÇEP / Türkiye Çevre Platformu; Türk Psikologlar Derneği; Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneği Adıyaman Şubesi; Türkiye Gazeteciler Sendikası; Türkiye LGBTİ Birliği / Türkiye Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Birliği; Türkiye Sakatlar Konfederasyonu; TÜRKONFED - Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu; TÜSEV / Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı; TÜSODER / Tüketici Sorunları Derneği; Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği; Uçarlı Gençlik Derneği, UFED / Uludağ Felsefe Derneği; Uluslararası Şeffaflık Derneği; Uluslararası Anadolu Kütüphaneciler Derneği; Uluslararası Gençlik ve Değişim Derneği; Ünye İletişim Derneği; Ünye'nin Dünkü Çocukları Derneği; VAKAD / Van Kadın Derneği; Winpeace Türk-Yunan Kadın Barış Girişimi; YAÇED / Yeşil Adımlar Çevre Eğitim Derneği; YADA / Yaşama Dair Vakfı; YASA-DEMOS / Yasama Sürecine Katılımı Destekleme ve İktisadi-Sosyal Çalışmalar Enstitüsü Derneği; Yaşam Kadın Merkezi Derneği; Yaşlılarla Dayanışma Derneği; YBGB / Yerel ve Bölgesel Gazeteler Birliği; YBTB / Yerel ve Bölgesel Televizyonlar Birliği; Yedirenk Sanat Vakfı; Yeni Anayasa Girişimi; Yeni Anayasa Platformu; Yeni Ufuklar Derneği / Yeni Ufuklar Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Derneği; YerKatDer / Yerel Katılımı Destekleme Derneği; Yeryüzü Derneği; Yeşil Bursam Derneği; Yokim-Der /Yoksullar ve Kimsesizler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; Youth - Agenda / Gençlik Gündemi Derneği; Yüzleşme Atölyesi; ZOR-DER /Zorunlu Hizmet Mağduru Rütbeli Personel ve Yakınları Derneği